

MATURITNÝ OKRUH 3

REČNÍCKY ŠTÝL

Rétorika = náuka o vlastnostiach hovoreného prejavu, o umení hovoriť

významní rečníci: Sokrates, Platón, Aristoteles (napísal dielo *Rétorika*), Cicero, Štúr (prvý významný slovenský rečník), Moyzes

- **subjektívno-objektívny štýl**, využíva sa v **súkromnej i verejnej komunikačnej sfére** (súkromné oslavy, otvorenie školského roka, stužková, masmédiá, politika, ...)

Funkcia: presviedčať, vysvetľovať, informovať, komentovať, prezentovať, sprevádzať udalosťami

Slohové postupy v rečníckom štýle

Výkladový slohový postup	Opisný slohový postup	Rozprávací slohový postup	Informačný slohový postup
<ul style="list-style-type: none"> • hlavný slohový postup • obsahuje prvky výkladu a úvahy	<ul style="list-style-type: none"> • výpočet dobrých vlastností a činov jubilanta	<ul style="list-style-type: none"> • prerozprávanie príbehov zo života	<ul style="list-style-type: none"> • využíva sa vo vedeckom referáte, prezentácii súdnej reči

Znaky rečníckeho štýlu

verejnosť – je to štýl verejnej komunikácie, ale niekedy sa realizuje i v súkromí, autor využíva výhradne prostriedky zo spisovnej formy jazyka

ústnosť/písomnosť – väčšina prejavov sa vopred pripravuje písomne a následne prednesie, autor využíva dôraz, neverbálne komunikačné prostriedky, udržuje sa oficiálna vzdialenosť medzi komunikantmi (t.j. rečník - publikum)

sugestívnosť – snaha zapôsobiť na city poslucháča, získať ho, presvedčiť, ovplyvniť, rečník hovorí nadnesene, s pátosom, stíši alebo zosilní hlas, robí dramatické pauzy a zdôrazňuje kľúčové slová

adresnosť – kolektívny príjemca (*Milí hostia! Vážení občania!*), len niektoré sú venované jednotlivcovi (*Drahý jubilant!*)

názornosť – využíva sa v prednáške, pri prezentácii projektu, reč je sprevádzaná presviedčaním, argumentovaním (môže sa využívať prezentácia pomocou PC, videonahrávka)

Žánre rečníckeho štýlu

a/ **agitačné** (politická a súdna reč) > presvedčiť, argumentovať

b/ **náučné** (prednáška, prezentácia projektovej práce, referát, kázeň, diskusný príspevok, polemika, debataný príspevok) > vzdelávať, informovať, prezentovať

c/ **príležitostné** (slávnostné alebo súkromné prejavy pri rôznych príležitostiach) > **vzbudzovať emócie, sprevádzať počas akcie**

Rečnícky štýl sa narozdiel od ostatných štýlov realizuje len v ústnej forme!

- **žánre** rečníckeho štýlu delíme na **monologické** a **dialogické** (napr. prednáška je monologická, diskusný príspevok dialogický)

Verbálne výrazové prostriedky rečníckeho štýlu

~ synonymá, antonymá, spisovné slová, cudzie slová, frazeologizmy, eufemizmy

~ rečnícke otázky, zvolacie vety, vsuvky

~ rečnícke figúry a trópy (*hyperbola, voľná citácia, nepriame pomenovanie*)

Prednes prejavu

- **úvod a záver naspamäť**

- **kontakt** s poslucháčmi

- mimojazykové prostriedky: **mimika, gestikulácia**

- správna **artikulácia**

- **intonácia** reči: pauzy, tempo reči, výška hlasu, slovný a vetný dôraz

Chyby v rečníckom prejave

- defektné pauzy, zbytočne opakované oslovenia, rýchle tempo reči, slabá intenzita hlasu, zlá výslovnosť, nespisovné a vulgárne slová, monotónnosť, čítanie textu z papiera a nulový očný kontakt s publikom, nevhodne zvolená dĺžka prejavu, atď.

Slávnostný prejav

- **jeden z najpôsobivejších a najdôstojnejších jazykových prejavov** (spolu so smútočným prejavom)
- nazýva sa „**hovorená hodnotiaca úvaha**“
- využíva **výrazové prostriedky umeleckého štýlu** (metafory, prirovnania, rečnícke otázky, citáty)
- jeho cieľom je **zhodnotiť význam nejakej dôležitej udalosti alebo akcie**
- nemal by byť rozsiahly a **nemal by sa celý čítať**
- rečník môže využiť **citáty, resp. parafrázy** (t.j. prerozprávanie citátu vlastnými slovami)

Kompozícia slávnostného prejavu

úvod (oslovenie, pomenovanie príležitosti)

jadro (logická nadväznosť myšlienok)

záver (zhrnutie, výzvy, želanie príjemného večera, zopakovanie poďakovania, vyjadrenie úcty)

POZNÁMKA: *Vedieť rozdiely medzi pojmi nižšie!*

polemika = vedecký alebo umelecký spor, spor vzdelaných ľudí, rečníci sú presvedčení o svojej pravde a snažia sa vyvrátiť názor iných, kritiku názoru iných musia podložiť argumentmi

debata = pokojné, neriadené vymieňanie názorov na viacero tém, nie je organizovaná ako diskusia, cieľom nie je zjednocovať názory, stačí si ich len vymieňať

diskusia = výmena názorov na nejakú tému, má vyjasniť alebo vyriešiť nejaký problém

ĽUDOVÍT ŠTÚR

Narodil sa 28. októbra 1815 v Uhrovci a zomrel 12. januára 1856 v Modre. Pochádzal z chudobnej rodiny, jeho otec bol učiteľ. Študoval v Nemecku v Halle modernú nemeckú lingvistiku.

A: Jazykovedná činnosť:

1843 = **uzákonenie spisovnej slovenčiny na základe stredoslovenského nárečia** (na fare v Hlbokom)

→ *prvá kniha v štúrovskej slovenčine* = **2. ročník almanachu Nitra** (1844), *odporca nového spisovného jazyka* → **Ján Kollár** (*Hlasové o potrebe jednotky spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky*)

jazykovedné diela: *Nárečia slovenskuo alebo potreba písanja v tomto nárečí* (samostatný je iba ten národ, ktorý má vlastné územie a jazyk) a *Náuka reči slovenskej* (slovenský pravopis, syntax a morfológia)

!!! VIAC k dielu „Nárečie slovenské alebo potreba písania v tomto nárečí“ !!!

Nárečia slovenskou alebo potreba písanja v tomto nárečí je spis Ľudovíta Štúra z rokov 1843 – 1845, vyšiel v roku 1846, ktorým autor vysvetľuje potrebu kodifikácie novej slovenčiny. Vyznačuje sa rečníckym pátosom a využívaním početných obrazov a prirovnaní, ktoré sú súčasťou romantickej rétoriky. Vznik spisu je podmienený riešením teoretických i praktických otázok spojených s kodifikáciou nového spisovného jazyka. Štúr v ňom zdôvodňuje opodstatnenosť takéhoto kroku a podáva teóriu jazyka (jeho gramatickú sústavu rozvil v spise Náuka reči slovenskej i v ďalších samostatne publikovaných článkoch, napr. v časopise Tatranka II, 1842).

B: Politická činnosť:

- **poslanec za mesto Zvolen v Uhorskom sneme** → pamätná reč za zrušenie poddanstva a navrhoval, aby sa slovenčina dostala do škôl, v rámci snemu mal viacero prejavov, príklad:

Prvýkrát verejne vystúpil Ľ. Štúr na sneme 17. novembra 1847, keď sa rokovalo **o hlasovacom práve slobodných kráľovských miest**. Hovorilo sa o snemovom návrhu, podľa ktorého 48 miest malo dostať iba 16 hlasov. Štúr v tom videl veľkú krivdu voči mestám a ich obyvateľom. Text svojho prejavu (ako i ďalších zo svojich 5 vystúpení na sneme) uverejnil i v Slovenských národných novinách.: „*My chceme slobodu; to je náš cieľ a svätá naša túžba... Ak teda ju chceme napomôcť, dajme mestám politické práva tým viac, že ich ony mali a len po nepravde o ne prišli. Ale sa hovorí, že u nás slobody dosť, na to ale odpovedám, že áno, bolo jej dosť, a až mnoho zemianskej, ale opravdivej ľudskej veľmi málo. Všetko naše usporiadanie o tom svedčí. Keby mestá boli väčšie slobody a politické práva ubezpečené mali, nikdy by sa ani ľud nebol tak utlačil, nikdy by do takéhoto rabského jarma nebol upadol;...*“

21. decembra 1847 Štúr vystúpil znovu, tentokrát ako účastník **rokovania o zrušení poddanstva**: „*Ak jesto v krajine našej vec dôležitá, a jej šťastlivé rozhodnutie medzi najvrúcnejšie a najspravodlivešie túžby prislúcha, to je iste podľa môjho náhľadu do porady vzatý predmet urbárskeho odkúpenia; ak jesto, povedám, vec, ktorá u nás najväčšej pozornosti zákonodarcov zasluhuje, to je istotne vykúpenie úbohého ľudu poplatného. Každému je známe, v akom stave sa nachádza v krajine našej úbohý ľud poplatný, jeden každý zná a vidí, že je potlačený; samo cudzozemie až priveľmi dobre pozná vlast našu po ňom ako miseram contribuentem plebem.*“

- **účasť v revolúcii 1848-49** (meruôsmo roky) → *Žiadosti slovenského národa*, organizácia výprav proti uhorskej vláde

C: Literárna činnosť:

Dumky večerní → **napísané v češtine**, osobná a reflexívna lyrika zo študentských čias, najdôležitejšia báseň ***Rozžehnaní !!!*** (venoval ju Márii Pospíšilovej, ktorú miloval, báseň je odpoveďou na otázku, prečo sa nikdy neoženil)

V popredí zbierky je smútok z rozporu medzi snom a skutočnosťou. Štúr žiali nad sebou, nad ťažkým údelom ľudu. Vyjadruje lásku k domovu. Už v tejto zbierke vidieť jeho odhodlanie bojovať za Slovákov aj za cenu života.

Spevy a piesne → **napísané v slovenčine**, centrom záujmu je národná minulosť Slovákov

D: Teoretická, kritická a filozofická činnosť:

→ *O národných povestiach a piesňach plemien slovanských* (ľudová pieseň = základ poézie) a *Slovanstvo a svet budúcnosti* (Štúrov „testament“, napísané v nemčine, sklamanie z výsledku revolúcie, viera v oslobodenie Slovanov cárskym Ruskom)

E: Vydavateľská činnosť:

→ *Slovenské národné noviny* a literárnou prílohou *Orol tatranský* (1. slovenské politické noviny, žiadal v nich napr. zrušenie poddanstva, zdanenie šľachty, rozšírenie národného školstva)

POZNÁMKA: V rámci tohto maturitného okruhu spomenúť aj znaky Štúrovej slovenčiny – súčasť iného maturitného okruhu! Môžete MO prepojiť aj so slovenským romantizmom – ako Štúr chcel, aby sa štúrovci venovali hlavne práci pre národ a nezaťažovali sa ženami. :-D